

János bácsi meghal

elbeszélés

Írta: Nyáry Andor

A vadludak lármás gágogással húztak keresztül a falu felett. Pintér Kati néni félszemmél felkacsintott az égre, aztán megbólintott:

- Hidegre fordul az idő. Szállnak a vadlibák.

Kati néninek igaza volt. Még azon éjjel olyan kopogós, disznótoros időre változott az őszutó, hogy csak úgy kékült-zöldült az iskolás gyerekek orra.

Köröstyös János bácsi ugyancsak szaporázta a lépteit. Fázott is, meg sietett is. Kilenc órára ígérte Juli néninek, hogy hazakeveredik a kis miséről. Az állami adóval volt valamiféle elintéznivalójuk akkorára.

Hát Köröstyös János bácsi cihelődött is háza felé, nehogy baj legyen a Juli néni meg az adó körül. Még jóformán be sem fordult az utcájába, Juli néni már ég felé emelt karokkal rohant feléje és lármásan méltatlankodott:

- Hun vót ke! A mindenségit kenek!

János bácsi ránézett a lármás menyecskére: Hun lettem vóna! Szentegyházba rótam. Azér késtem.

Juli néni nagyot fújt.

- Megemlegeti ke ezt a késedelmet! Aszondom!

János bácsi összeráncolta a szemöldökét.

- Mér? - kérdezte tompán.

- Dobra kerü a ház, de még a föld is!

- Ki monta?

- Én mondom! Itt vót a végrehajtó. Esztendeje vár má az adóra. Ke mindig csak halogattya. Majd ekkó, majd akkó. Most oszt lássa be, mi lesz!

Szörnyű mérgében elsírta magát:

- Én nem bánom! Usse maradok itt. Hogy az én portámon megszólajon a végrehajtó dobja? Inkább világá menek! Még máma!

János bácsi kicsit mehökkent, de aztán megmérgekedett:

- Mész a zöreg ördögbe! Nem világga.

- De emenek én! - akaratoskodott az asszony és ismét kitört. - Hászen nem törődik be senkire. Csak beszélget. A nyakára hagyja nyőni a bajt. Ha e nem menek, utóbb még engem is elárvereztet a végrehajtóva!

János bácsi megelégette a perpatvart, rászólt az asszonyra:

- Ölég vót! - aztán hozzátette: - Abbú a végrehajtásbú nem lesz semmi!

Juli néni nagy szomorúsága mellett is gúnyoskodott:

- Ugyan micsinyál ke a végrehajtó ellen?

- Kifizetem az adót!

- Mibú?

- Pézbú! Mostanra ígérte Jandura a kukorica árát. Most hallottam, hogy eladta a borát. Emenek hozzá. Oszt megvan.

Büszkén felvetette a fejét.

- Én velem nem vacakul a végrehajtó.

Megfordult, aztán megindult Jandura Béni háza felé. Juli néni is megnyugodott, már nem gondolt arra, hogy világga megy. Minek! A kukorica árán kifizetik az adót, aztán rendben lesz minden. Igaza van az urának. Nem is olyan nagy sor, mint gondolta. Bement a konyhába, jókedve kerekedett, aztán öreg nóta mellett begyújtott a kemencébe a kenyér alá.

Jandura Béni a küszöbön üldögélt, mikor János bácsi nagy igyekezettel belépett a kapun és nagy hangon ráköszönt:

- Aggyon Isten!

- Neked is! - köszönt vissza Jandura. Tudta már, hogy miért jön Köröztös, intett a feleségének, hogy menjen be. Ő maga felállt a küszöbről. Köröztös János várt egy ideig, aztán feltolta homlokára a sapkáját és megszólalt:

- Hallottam, hogy elattad a borodat.

Jandura Béni huncut ember volt, nem igen szerette bevallani a vagyoni állapotát, hát kitérő feleletet adott.

- Jobban is eladhattam vóna. Éppen csak annyit kaptam érte, hogy betömhettem vele a végrehajtó száját.

- Nem baj! - bólintott János bácsi. - Az a fő, hogy a végrehajtóval ne legyen az embernek baja. A többi adósságot könnyebben el lehet intézni.

- Én is úgy gondútam, -kapott az alkalmon Jandura Béni,, hogy Köröztös Jánost megelőzze. - Tudtam, hogy belátó ember vagy, oszt nem haragszó érte, hogy a kukorica árát most nem tudom meganni. János bácsi szeme megrebbent.

- Hiszen most montad, hogy elattad a borodat.

- No persze. De ki is füzettem. Azt is montam. A végrehajtónak.

Pedig a keresett pénz a ládafiában, volt. Csakhát Jandura tartogatta. Malacokat akart rajta venni. Gondolta, Köröztös Jánosnak majd megadja később, ha már a malacokat eladta nyereségre. János bácsi megtippent:

- Hát az én pénzemmi mi lesz?

- Megadom később.

- Később? Csakhogy a végrehajtó nem vár addig, ameddig te megadod! Én meg abba akartam kifizetni az adómat. Azér is gyüttem.

Jandura Béni vállat vont.

Erre már Köröztös János felcsattant.

- De nem úgy a! Aszontad hogy a borod árába megadod a kukoricám árát. Magyar ember megtartja a szavát!

- Ha eccé nem tudom meganni. Micsinyájak? A csizmám szárába nem húzhatom elő, ha nincs.

- Ne füzetted vóna ki a végrehajtót. Akkó vóna!

- Tán bolon vagyok, hogy elicitája a házamat - vörösödött el Jandura Béni.

- Azt el tudod nézni, hogy az én házamat elicitája? A te tartozásod miatt! -vágott vissza Köröztös János.

Szó szót követett. Jandura Béni azt állította, hogy őneki az ő végrehajtója az első és csak azután jön

a más végrehajtója. Köröztös János meg azon az állásponton volt, hogy őneki semmi köze a Jandura Béni végrehajtójához, ő azért jött, hogy a kukorica árán kifizethesse a maga végrehajtóját. Jandura Béni végrehajtója miatt nem hagyja elárvereztetni a házát a maga végrehajtójával.

Aztán nagy mérgesen szétváltak.

- Még hogy az ú péze mihátt döntsem magam bajba! - hireskedett Jandura Béni, mintha haragudott volna.

Köröztös János befenyegedett a kapun:

- Ezt megkeserülöd Jandura Béni! Te miattad kerül dobra a házam, ha dobra kerül. Nem tartottad meg a szavadat!

És haza ballagott. Tudta ő, hogy nem úgy áll a dolog, amint Jandura mesélte. Van annak pénze. Csak nem akarja kifizetni. De megáll Jandura! Egész úton törte a fejét, hogy mit csináljon. Érezte, hogy most cselekedni kell valamit, mert ha így hagyja a dolgot, akkor a házának fuccs, elárverezi a végrehajtó. De még a háza most már mellékes is. A fő Jandura Béni! Azt kell megbosszulni valamiképpen, amiért ilyen csúffá tette a kukorica árával. Pipára gyújtott és marakodott a gondolatokkal. Mire hazaért, készen volt a terve. Elhatározta, hogy meghal.

Mikor belépett a konyhaajtón, Juli néni abbahagyta a kenyérberakást és feléje fordult:

- No, megkapta ke a pézt?

- Meg! - bólintott János bácsi, aztán nagyon szomorú arcot vágott és az ágyra mutatott. - Vesd meg az ágyat!

Juli néni ránézett a szomorú emberre, megrettent:

- Beteg ke?

- Nem.

- Ámos?

- Nem.

- Hát akko mi csudának akar ke lefekünni az ágyba világos nappa?

János bácsi laposakat pislogott:

- Csak azér, mer meghalok.

Juli néni akkorát rikkantott, még a sütőlapát is kiesett a kezéből.

- Mi csinyál ke?

- Meghalok - nyögött János bácsi és megtántorodott.

Juli néni azt se tudta hamarosan, mit csináljon, azt hitte, menten meghal az ura, ha nem siet,

lekapkodta az ágyról a fölösleges dunyhákat és jajveszékelt.

- Csak nem gabajodott meg ke hogy ijen hertelen meghal. Még e se búcsúzhatunk! Hát való ez? Jaj - jaj!

János bácsi megint nem felelt, hagyta, hogy az asszony lehúzza lábáról a csizmát, mikor aztán belefeküdt az ágyba a dunyhák közé, bozontos szeméit Juli nénire emelte és megszólalt:

- Ereggy a paphó. Mondd néki gyűjjon, gyóntasson meg. De hama.

Juli néniből kibuggyant a sírás:

- János! Én emberem! Jaj-jaj! Nem tréfál ke? Hát csakugyan megha?

János bácsi sóhajtva szólt:

- Ereggy!

Juli néni nem hagyta mégegyszer elismételni a rettenetes szavakat, azt már csak nem engedi, hogy jó ura pap nélkü menjen a másvilágra. Mit szónának az emberek? Kiszaladt az utcára és elrohant a plébánoshoz.

- Jaj, követem a főtisztelendő plébános urat, gyűjjon hama. Mindgyá meghal az uram. Má fekszik is.

Az öreg plébános jámbor ember volt, gyorsan magára kapta a fehér inget, hívta a harangozót, aztán lóhalálában elsiettek Köröszösék háza felé. Elöl ment Juli néni a harangozó kalapjával, utána a harangozó a csengővel, végül a plébános úr a kegyszerekkel.

Az emberek kisereglettek az utcára és illetődött sóhajjal néztek a szomorú menet után:

- Köröszös János bácsi halálán van! Tegnap még semmi baja se vót! Hm-hm!

Jandura Béni megvakarta a kupáját:

- Utóbb még nem kell meganni a kukorica árát!

János bácsi mereven feküdt az ágyon, amikor a plébános megérkezett. Nyögött, nyöszörgött. Meghallgatta a főtisztelendő úr vigasztaló szavait a túlvilág örömeiről s mikor a plébános eltávozott a harangozóval, óvatosan felnézett a vánkosok közül:

- Elmentek? - kérdezte a feleségétől.

- El - mondta az asszony sírva.

János bácsi felült az ágyban:

- Akkó hozz valami harapnivalót. Megehütem. Juli néni megörült. Szentül azt hitte, hogy a plébános úr kenetes szavai gyógyították meg az urát. Már nincs is semmi baja. Éhes. Az ételt

kívánja. Felszaladt a padlásra, levágott egy jókora sonkaszeletet, aztán lóhalálában vitte az urának.

- Egyen ke!

János bácsi evett, falatozott, aztán nagyot húzott a kőkorsóból, végezetül meg pipára gyújtott. Csak úgy szállt a füst a dunyhák közül. Mikor aztán pipát is kiszívta, visszafeküdt az ágyba s miután kényelmesen elhelyezkedett, fél fejével odafordult az asszonyhoz s magára rántotta a dunyhát.

- Most ereggy a harangozóhó.

Juli néni öröme hirtelen elszállt, megdöbbsent.

- Minek?

- Mondd, hogy csöndiccsen a halálomra.

Juli néni elsápadt.

- Má megint meg akar ke hani! Iliszen most vacsorázott be!

- Égyomorra nem menek a másvilágra. Ki tuggya, hogyan van ott a sor. Mindig meggondút ember vótam - szólt János bácsi fáradtan s hogy az asszony ne sokat okoskodhasson, megijesztette:

- Siess, mer mingyá végem lesz! - és nagyot horkantott, mintha halódott volna.

Juli néni felugrott az ágy széliről, kezeit tördelve szaladt a harangozóhoz és sírva követelte, hogy hamar húzza meg a lélekharangot, mert megy az embere lelke.

A lélekharang szava becsöngte a falut. Az emberek megilletődtek:

- Szegény Köröszös János mijen hertelen meghótt! Ijen az élet!

János bácsi hallotta a harangszót, felfeszegett a dunyha alól:

- Miháttad hatam meg Jandura Béni! De megemlegeted a halálomat.

A halottkém is megjelent. Jó falusi szokás szerint az ajtófélfának támaszkodott és onnét állapította meg a halált. Hogyne halt volna meg, mikor csöndítettek is rá!

Köröszös János bácsi hát elvégeztetett. Isten nyugosztalja!

Hanem János bácsi nem olyan legény volt, hogy meghalt volna csak azért, amiért csendítettek rá, meg amiért a halottkém kiállította róla a halotti levelet. Mikor a halottlátogatók elsopánkodtak mellette, hogy mije jó ember vót! meg hogy mijen kár érte, hogy ijen hertelenségbe kimút! - számtalan kereszthányás közben eloldalodtak. Juli néni is elálmosodott, bement a másik szobába és

elaludt. Éppen tizenkettőt ütött az óra. János bácsi csak erre várt, lassan felkelt az ágyból, magára kapta a ruháját, a patak árkán felkullogott Jandura Béni házához, aztán megállt az ablak alatt.

Na most Jandura Béni!

Csend volt, Jandura Béni már aludt. Arról álmodott, hogy milyen jó, hogy nem adta meg Köröszös Jánosnak a kukorica árát. Most annyit nyert vele, mintha megkereste volna.

Köröszös János várt egy darabig, aztán megkopogtatta az ablakot.

Semmi felelet.

János bácsi megszólalt:

- Béni!

Jandura Béni felébredt. Rosszat álmodott. Mintha Köröszös János zörgetett volna az ablakon a pénzéért. Fülelt.

János bácsi ismét megszólalt vontatott, túlvilági hangon:

- Béni! Jandura Béni!

Az asszony is figyelmes lett a szóra:

- Á! - rémült az ura mellé. - Valaki szól. Miha Köröszös János szava vóna.

- Nem lehet, - ijedezett az ember. - Hiszen meghaát János bácsi megint megverte az ablakot.

Jandura Béni kikiáltott:

- Ki az?

János bácsi megszólalt:

- Én vagyok. Köröszös János. Add meg a kukoricám árát.

Jandura Béni még a hidegveríték is kigyöngyözte. Mi tűrés-tagadás, itt nem lehet kétség. Köröszös János az egyszer meghalt, az szentírás. Ezt nem lehet letagadni. A plébános úr is volt nála. Csöndítettek is rá. A halottkém is megírta a halotti bizonyítványt. Egyszóval meghalt. De ha meghalt, akkor ki az, aki az udvaron a pénzét kéri? A szava Köröszös János szava. De még a formája is az. Világosan látszik, amint a holdvilágos udvarról benéz az ablakon.

- E' nem más, mind Köröszös János. Visszagyütt a péziért. Akármi legyenek!

Jandura Béni izzadt, didergett. Mi lesz vele? Az egész falu megtudja, hogy Köröszös Jánost ő vitte a sírba. De még sohase is lesz nyugta, hiszen ez minden éjfélkor bezörget az ablakon a péziér.

Hirtelen gondolata támadt, elővette a ládából a pénzt és kihajította az ablakon. Vigye, a pénzét,

ahova akarja!

Köröszös János eltűnt. Jandura Béni megnyugodott. Hála Isten!

Másnap reggel kisírt szemekkel jöttek a rokonok.

- Szegény János bácsi! Hogy ilyen véget ért. Még e' se búcsúzhattunk tőle!

Juli néni nem fogyott ki a beszédből:

- Még meg is vacsorázott. Még egy pipa dohányt is eszített! se szót, se beszét, csak azonmód meghótt.

- Hm! Hm!

Amint így beszélgettek, sopánkodtak s éppen indulni akartak- hogy megnézik a halottat a másik szobában, mert már a ravatalozók is megérkeztek, vidám ének hallatszott az utcáról.

- Ejnye! - botránkozott meg a gyászoló közönség. - Ezek is erre nótáznak. Tudhatnák, hogy halott van a háznál.

Kimentek az udvarra, hogy rendreutasítják a rakoncátlankodókat. Hát még a lélekzetők is elállt. A kapuajtón János bácsi kanyarodott be a végrehajtóval. Szörnyen be voltak durrantva. Még az éjjel összetalálkoztak s a vidéken bandukoló végrehajtó mit sem tudva János bácsi haláláról, a kifizetett állami adó örömére egész éjjel a pincébe iddógált vele.

Mikor aztán kiderült János bácsi halálának története, szörnyen megijedt, hogy ő hótt emberrel mulatott az éjszaka. A harangozó káromkodott, hogy ilyent még nem ért, hogy élő emberre csöndített volna. A plébános úr kiprédikálta az istentelenségét. De legjobban meggyűlt a baja a halottkémnek, mivelhogy ő állapította meg a halál hitelességét. Hogy a hibáját jóvá tegye, a halotti bizonyítványra jó nagy hetükkal rá is vezette mindjárt, hogy aszongya:

- Nem hiteles! A halott főtámatt!

De a papirdrágaságra való tekintettel a bizonyítványt nem dobta el, hanem az igazi halál beálltáig irattárba tette.